Nr 19.

Ankom till Riksdagens kansli den 15 mars 1912 kl. 4 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående vissa utgifter för kapitalökning, i hvad angår civildepartementsärenden, samt i ämnet väckta motioner.

(4:e Afd.)

A. Postverket.

1:o) I den till Riksdagen aflåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behof har Kungl. Maj:t, bland utgifter för kapitalökning i hvad afser statens affärsverksamhet, beträffande postverket föreslagit Riksdagen att för inköp af inventarier för postverkets behof för år 1913 anvisa ett anslag af 266,000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1912 af tillgängliga medel utanordna 125,000 kronor. Inköp af inventarier. [1*.]

Utredning i ärendet återfinnes å sid. 2—6 i det vid statsverkspropositionen under rubrik »utgifter för kapitalökning» fogade statsrådsprotokollet öfver civilärenden för den 13 januari 1912, till hvilket utskottet tillåter sig hänvisa.

I anslutning till hvad Kungl. Maj:t föreslagit får utskottet hemställa,

att Riksdagen må för inköp af inventarier för postverkets behof för år 1913 anvisa ett anslag af 266,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1912 af tillgängliga medel utanordna 125,000 kronor.

*) Hänvisar till punkt i den kungl. propositionen.

Telegrafverket.

Inköp och bebyggande af fastigheter.

[2.]

2:o) I afseende å utgifterna för statens affärsverksamhet, i hvad dessa angå telegrafverket, har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att *dels* medgifva, att för telegrafverkets räkning måtte inköpas lägenheten Åkestorp nr 1 i Boden för en köpeskilling af 3,700 kronor samt lägenheterna Fredriksro nr 2 och Västervik nr 1 därstädes för en köpeskilling af tillhopa 1,000 kronor, och att å den tomt, som skulle bildas af nämnda lägenheter, måtte uppföras en förrådsbyggnad för en kostnad, ej öfverstigande 11,300 kronor, samt att å telegrafverket tillhörig tomt i Karlshamn måtte uppföras en telegrafstationsbyggnad, inrymmande jämväl lokaler för postkontoret i staden, för en kostnad, ej öfverstigande 325,000 kronor; *dels* ock för år 1913 anvisa till inköp och bebyggande af fastigheter för telegrafverkets räkning ett anslag af 500,000 kronor.

Utredning i ärendet återfinnes i ofvannämnda statsrådsprotokoll sid. 7—11.

Hvad Kungl. Maj:t föreslagit i fråga om anvisande af medel till inköp och bebyggande af fastigheter har synts utskottet väl grundadt.

Utskottet hemställer alltså,

att Riksdagen må

a) medgifva, att för telegrafverkets räkning må inköpas lägenheten Åkestorp nr 1 i Boden för en köpeskilling af 3,700 kronor samt lägenheterna Fredriksro nr 2 och Västervik nr 1 därstädes för en köpeskilling af tillhopa 1,000 kronor och att å den tomt, som bildas af nämnda lägenheter, må uppföras en förrådsbyggnad för en kostnad, ej öfverstigande 11,300 kronor;

b) medgifva, att å telegrafverket tillhörig tomt i Karlshamn må uppföras en telegrafstationsbyggnad, inrymmande jämväl lokaler för postkontoret i staden, för en kostnad, ej öfverstigande 325,000 kronor; samt

c) för år 1913 anvisa till inköp och bebyggande af fastigheter för telegrafverkets räkning ett anslag af 500,000 kronor.

3:o) Kungl. Maj:t har vidare föreslagit Riksdagen att för inköp af stationsinventarier för telegrafverkets behof för år 1913 anvisa ett anslag af 100,000 kronor. Inköp af stationsinventarier. [3.]

Utredningen i ämnet återfinnes å sid. 11—14 i åberopade statsrådsprotokoll.

Utskottet, som funnit Kungl. Maj:ts förevarande förslag väl grundadt, hemställer,

att Riksdagen må för inköp af stationsinventarier för telegrafverkets behof för år 1913 anvisa ett anslag af 100,000 kronor.

4:o) Kungl. Maj:t har vidare föreslagit Riksdagen att för fortsatt utveckling af statens telefonväsende för år 1913 anvisa ett anslag å 4,000,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1912 af tillgängliga medel utanordna beloppet. Fortsatt utveckling af statens telefonväsende. [4.]

Utredning i ärendet återfinnes i statsrådsprotokollet sid. 14—22.

Mot Kungl. Maj:ts förevarande framställning har utskottet icke haft något att erinra, och får utskottet sålunda hemställa,

att Riksdagen må för fortsatt utveckling af statens telefonväsende för år 1913 anvisa ett anslag å 4,000,000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1912 af tillgängliga medel utanordna beloppet.

Angående sättet för anskaffande af ifrågavarande medel kommer utskottet att framdeles afgifva yttrande.

5:o) Sedan Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under utgifter för statens affärsverksamhet i hvad afser telegrafverket föreslagit Riksdagen att *dels* för anordnande af telefonförbindelse med Gottland beräkna ett anslag för år 1913 af 900,000 kronor, *dels och* för anordnande af telefonförbindelse med Holmön beräkna ett anslag för år 1913 af 14,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1912 af tillgängliga medel utanordna sistnämnda belopp, har Kungl. Maj:t vidare i en den 2 februari 1912 till Riksdagen aflåten, till utskottets förberedande behandling öfverlämnad proposition nr 45, under åberopande af statsrådsprotokollet öfver civildepartements- Telefonförbindelse med Holmön. [5.]

ärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att dels anvisa ett anslag af 14,000 kronor för anordnande af telefonförbindelse mellan fastlandet och Holmön, under förutsättning att Holmö byamän fullgöra sina i förbindelser af den 31 december 1910 och den 22 september 1911 gjorda åtaganden, dels ock lämna Kungl. Maj:t rätt att förskottsvis redan under år 1912 af tillgängliga medel utanordna beloppet; samt att medgifva, att den för ifrågavarande telefonanläggning erforderliga undervattenskabel må i riket införas tullfritt.

Föredragande departementschefens anförande i detta ärende till åberopade statsrådsprotokollet är af följande lydelse:

»Under afdelningen angående utgifter för kapitalökning i årets statsverksproposition uttalade jag förhoppning om att under närmaste tiden kunna för Kungl. Maj:t framlägga förslag till anordnande af telefonförbindelse dels med Gottland och dels med Holmön i Västerbottens län; och beslöt Kungl. Maj:t i anledning däraf föreslå Riksdagen *dels* att för anordnande af telefonförbindelse med Gottland beräkna ett anslag för år 1913 af 900,000 kronor, *dels ock* att för anordnande af telefonförbindelse med Holmön beräkna ett anslag af 14,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1912 af tillgängliga medel utanordna sistnämnda belopp.

Om anordnande af förstnämnda telefonförbindelse hade telegrafstyrelsen i skrifvelse den 24 november 1911 gjort framställning, utvisande att kostnaden härför beräknats uppgå till förut angifna belopp, 900,000 kronor. Med hänsyn till den högst betydande statsutgift, hvarom här är fråga, har jag genom telegrafstyrelsen sökt vinna en utredning af den beräknade trafiken å kabeln och hela företagets ekonomiska bärkraft. Den approximativa utredning, som härutinnan kunnat för närvarande lämnas, visar, att anläggningen under sannolikt en afsevärd tid framåt kommer att orsaka statsverket en betydande driftsförlust. Vid sådant förhållande anser jag frågan böra underkastas en ytterligare ingående utredning, särskildt i ekonomiskt hänseende. Först efter det denna utredning slutförts, blir det möjligt att slutgiltigt bedöma, om och under hvilka förutsättningar förslaget om ifrågavarande telefonförbindelse bör föreläggas Riksdagen. Med all sannolikhet torde därför denna fråga icke kunna hänskjutas till den nu församlade Riksdagen, hvilket jag härmed velat för Kungl. Maj:t anmäla.

Beträffande anordnandet af telefonförbindelse från fastlandet till Holmön har telegrafstyrelsen i sin skrifvelse den 24 november 1911 angående anslag för kapitalökning gjort framställning om anvisande af medel för denna anläggning. Frågan om denna telefonförbindelse har redan

en gång förut varit föremål för Kungl. Maj:ts pröfning, och tillåter jag mig erinra om hvad därvid i ärendet förekom.

I skrifvelse den 11 mars 1908 till Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Västerbottens län anhöllo åtskilliga Holmö byamän, att åtgärder måtte vidtagas för inrättande af en telefonförbindelse från lämplig punkt på fastlandet till Holmö by å Holmön. Såsom bidrag till den ifrågasatta anläggningen hade byamännen erbjudit sig att hålla för linjen erforderliga stolpar från den punkt, där telefonkabeln nådde Holmölandet, till den blifvande telefonstationen inom byn samt att för framtiden hålla lokal för stationen och aflöna föreståndaren för densamma.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande inhämtade yttranden i saken från lotsstyrelsen och från chefen för sjätte arméfördelningen, hvarjämte chefen för marinstaben uttalade sig i ärendet.

Lotsstyrelsen anförde därvid, att styrelsen, med hänsyn till de fördelar, som en sådan förbindelse skulle medföra för det allmänna, ansåge ifrågavarande telefonledning böra komma till stånd med anlitande af statsmedel. Chefen för sjätte arméfördelningen vitsordade, att telefonledningen i viss mån skulle blifva försvaret till gagn, och chefen för marinstaben förklarade sig anse, att ledningen ur flottans synpunkt gifvetvis vore af afsevärd nytta.

Med afseende å beskaffenheten af de erbjudanden, hvilka sökandena åtagit sig för anläggningens åvägabringande, samt på grund af ofvanberörda tillstyrkande yttranden hemställde Kungl. Maj:ts befallningshafvande i skrifvelse den 9 juli 1908, att telegrafstyrelsen måtte erhålla föreskrift att, med anlitande af uti ansökningen anvisade enskilda bidrag, men i öfrigt på bekostnad af statsmedel, gå i författning om utförande af ifrågavarande telefonförbindelse.

Telegrafstyrelsen, som hördes öfver denna hemställan, beräknade, att kostnaden för telefonförbindelsen skulle uppgå till 14,000 kronor, och ifrågaställde, under erinran att telegrafstyrelsen för dylika ledningars byggande vore hänvisad till lånemedel, hvilka i detta fall icke kunde beräknas blifva tillräckligt räntebärande, att, därest Kungl. Maj:t funne ledningen böra komma till stånd, Kungl. Maj:t täcktes i proposition till Riksdagen göra framställning om beviljande af ett särskildt anslag å nyssnämnda belopp, 14,000 kronor.

Vid föredragning den 4 december 1908 fann emellertid Kungl. Maj:t, med afseende å hvad telegrafstyrelsen anfört och då något kontant bidrag till ledningens utförande icke blifvit utfäst, den gjorda ansökningen icke föranleda till någon vidare åtgärd.

I en vid 1911 års Riksdag inom Andra kammaren väckt motion, (nr 197) hemställdes sedermera om ett anslag af 14,000 kronor att ställas till telegrafstyrelsens förfogande för utförande af telefonförbindelse från lämplig punkt å fastlandet till Holmön. Statsutskottet, till hvilket motionen hänvisades, yttrade i utlåtande (nr 34), att hvad af motionären anförts i fråga om angelägenheten att åstadkomma telefonförbindelse mellan fastlandet och Holmön hade synts utskottet värdt beaktande. Ehuruväl anledning funnes att antaga, att den ifrågasatta ledningen knappast torde kunna lämna skälig ränta på den beräknade anläggningskostnaden och ännu mindre möjlighet till amortering af samma kostnad, hade det likväl synts utskottet, att i detta fall sådana omständigheter förelåge, som innebure fullgiltiga skäl att afstå från fordran på att anläggningens inkomster skulle kunna lämna tillgång till ränta och amortering å därpå nedlagd kostnad. Af den i motionen lämnade utredning framginge, att enskilda personer på platsen vore villiga att för framtiden bestrida omkostnaderna för såväl lokal som aflöning till föreståndare för telefonstationen. Till de sålunda gjorda utfästelserna hade utskottet emellertid ansett böra läggas förbindelse af ortsinvånarna att teckna visst antal abonnemang å telefonförbindelse med den föreslagna ledningen, hvilket antal synts utskottet lämpligen böra bestämmas till 5. Utskottet hemställde därför, att Riksdagen i anledning af motionen måtte för år 1912 anvisa ett anslag af 14,000 kronor för anordnande af telefonförbindelse från lämplig punkt å fastlandet till Holmön, dock att anläggningen i fråga icke finge utföras, förrän från ortsinvånarna lämnats vederbörlig förbindelse att erlägga afgifter för minst fem telefonabonnemang äfvensom att bestrida kostnaderna för såväl lokal för telefonstationen som aflöning till dess föreståndare.

Vid frågans behandling i Riksdagen stannade kamrarna i skiljaktiga beslut, i det att Första kammaren beslöt, att motionen icke skulle till någon Riksdagens åtgärd föranleda, under det att Andra kammaren biföll statsutskottets hemställan med det tillägg, att Holmö byamän skulle åtaga sig att äfven bekosta för linjen erforderligt antal stolpar från den punkt, där telefonkabeln skulle komma att nå Holmöns strand, till den blifvande stationen. Vid sedermera i ärendet företagen gemensam votering fattade Riksdagen sitt beslut i enlighet med Första kammarens mening, under det att minoriteten, 164 röster af 364 afgifna, ville anvisa 14,000 kronor för anordnande af omförmälda telefonförbindelse under de i Andra kammarens beslut upptagna villkor.

Med en till Kungl. Maj:t inkommen skrifvelse af den 21 oktober 1911 har Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Västerbottens län öfver-

lämnat en af Holmö bys invånare till Kungl. Maj:ts befallningshafvande ingifven skrifvelse af den 26 november 1910, däri ånyo anhållits om åtgärders vidtagande för anläggande af ifrågavarande telefonledning, och har till stöd därför anförts följande.

Holmöns förbindelser med fastlandet vore alltid svåra och ovissa utom de två à tre månader, som Västra Kvarken vore tillfrusen och körbar. Under den öfriga delen af året omöjliggjordes trafiken ofta flera dagar å rad genom storm, drifis m. m. Från den 21 december 1906 till den 20 januari 1907 hade så till exempel ej funnits en enda dag, då posten kunnat komma öfver till fastlandet, och under vintern 1909—1910 hade möjligheten till förbindelse varit oviss från höstetid ända fram till början af februari månad. Då under sådana isoleringstider sjukdomsfall inträffade, vore det omöjligt ej blott att skaffa den sjuke lasarettsvård, om så erfordrades, eller erhålla läkarbesök, utan äfven att få något som helst läkarråd. Hade telefonförbindelse funnits, skulle inom byn befintligt medicinförråd enligt läkares anvisning kunnat utnyttjas långt bättre än nu kunde ske. Äfven i allmänhet för Holmöbefolkningen, som alltid vore hänvisad till knappa möjligheter, skulle en jämn och snabb förbindelse med det öfriga Sverige hafva stort värde. Genom en telefonförbindelse skulle jämväl redan förut befintliga inrättningar, såsom Holmö motorbåt, andelsmejeri, strömmingssalteri samt såg och kvarn, hvilka kostat och alltjämt kostade befolkningen jämförelsevis stora uppoffringar, afsevärdt stiga i värde, emedan de då bättre kunde utnyttjas. Att från det allmännas synpunkt en dylik förbindelse skulle hafva betydelse framginge däraf, att inom Holmö församling vore belägna tre fyrplatser, hvilkas invånare i tjänstens såväl som i enskilda ärenden delade bybefolkningens svårigheter med kommunikationer. Lotsverket skulle därför hafva ett direkt intresse af en telefonförbindelse mellan Holmön och fastlandet. Då strandningar ganska ofta förekommo i det svåra farvattnet kring Holmöarna, skulle slutligen betydande värden kunna räddas undan förstöring, om man genom snabb förbindelse kunde erhålla snar bärgningshjälp från fastlandets närbelägna hamnar. Öns befolkning kunde emellertid ej ensam eller ens till någon större del bära kostnaderna för anläggningen och underhållet af telefonförbindelsen med fastlandet. Ett år 1907 afslutadt laga skifte å hela ön hade ådragit dess invånare synnerligen tyngande utgifter. Kommunalutskylderna för år 1910 uppgingo till omkring en krona 25 öre för fyrk.

Enligt den 31 december 1910 och den 22 september 1911 dagtecknade förbindelser, afgifna af ett flertal bland Holmö byamän, hafva

dessa numera åtagit sig, därest telefonförbindelse till Holmön komme till stånd,

att vid dess utförande kostnadsfritt tillhandahålla stolpar till ledningen på den sträcka, där den ginge fram öfver Holmön;

att bidraga till anläggningen med 300 mansdagsverken in natura, dock med förbehåll att dagsverkena till hufvudsaklig del finge fullgöras å Holmön; samt

att, om en samtalsstation inrättades i Holmö by, dels, så länge denna samtalsstation hölles för allmänheten tillgänglig, kostnadsfritt för telegrafverket tillhandahålla lokal för stationen samt aflöna dess föreståndare, dels ock, om de vid denna samtalsstation inkommande, af telegrafverket bestämda samtalsafgifterna under något år ej skulle tillsammans uppgå till minst 70 kronor, gälda hvad som däri fattades.

I ett till Kungl. Maj:ts befallningshafvande den 21 mars 1911 afgifvet yttrande har kronofogden i Umeå fögderi — med upplysning att öns befolkning vid 1910 års utgång utgjorde 439 personer och under vitsordande af behofvet för öborna af ifrågavarande telefonförbindelse — på det lifligaste tillstyrkt densamma.

I sin skrifvelse till Kungl. Maj:t den 21 oktober 1911 har Kungl. Maj:ts befallningshafvande anfört hufvudsakligen följande: Af handlingarna i ärendet framginge, att ortsinvånarna numera åtagit sig alla de inom Riksdagen förutsatta villkoren för anordnande af telefonförbindelse mellan fastlandet och Holmön med undantag af åtagandet att erlägga afgifter för minst fem telefonabonnemang. Men i stället hade de förbundit sig att utgöra ej mindre än 300 mansdagsverken in natura samt att garantera en årlig inkomst af samtalsafgifter af minst 70 kronor. Med hänsyn till de stora uppoffringar, Holmöborna sålunda åtagit sig för att få den länge eftersträfvade telefonförbindelsen med fastlandet till stånd, torde åtminstone för närvarande ingen möjlighet förefinnas att från ortsinvånarna erhålla förbindelse att erlägga afgifter för minst fem telefonabonnemang. Hvad ortsinvånarna i de ingifna handlingarna anfört och de uttalanden, som i Riksdagen vid den nyssnämnda motionens behandling gjordes, torde till fullo ådagalägga det stora behof, som för öns befolkning förefunnes att komma i telefonförbindelse med fastlandet. Detta stora behof vore så uppenbart, att redan däri syntes ligga tillräcklig garanti för att befolkningen i sina åtaganden gått så långt, som den trott sig mäkta. För de jordbrukare, fiskare och sälskyttar, som ut-

gjorde öns befolkning, ställde det sig svårt att åtaga sig kontanta årliga utgifter till för dem betydande belopp. Deras villighet och förmåga måste för den skull hellre tagas i anspråk i form af naturaprestationer och dagsverken. Därpå ginge också deras åtagande hufvudsakligast ut. Den bekvämlighet, som flera spridda telefonabonnemang skulle medföra, hade befolkningen åtminstone för närvarande icke råd att påkosta. Dess sträfvan måste tills vidare inskränka sig till att få inom Holmö by, där nästan alla å ön vore boende, en enda telefonstation, hvarest de kunde komma i förbindelse med fastlandet, särskildt under de långa tider af året, då isen icke vore trafikabel. Men denna telefonförbindelse vore långt ifrån att betrakta såsom varande endast en öbefolkningens angelägenhet. De myndigheter, hvilka i frågans tidigare skede varit hörda, hade genom sina uttalanden tydligt gifvit vid handen, att telefonförbindelsen vore önskvärd äfven ur flottans, försvarets och lotsverkets olika synpunkter. Telegrafstyrelsen hade också i sitt yttrande medgifvit, att telefonförbindelsen skulle medföra beaktansvärda fördelar icke blott för den enskilde utan äfven för det allmänna. Utsikt saknades ingalunda, att icke staten skulle utöfver hjälp åt befolkningen kunna genom telefonförbindelsen bättre tillgodose äfven andra statsintressen och dessutom från det i dessa trakter arbetande bergningsbolag erhålla enskildt telefonabonnemang. Utgiften torde för den skull icke få anses för staten alltför betungande i förhållande till hvad därmed skulle vinnas, lika litet som något sedermera tillämpligt prejudikat för statens direkta bekostande af telefonanläggning åt enskilde därmed torde skapas. Det vore, syntes det, egentligen farhågan för tillkomsten af ett farligt prejudikat, som föranledt Riksdagen att afslå enskild riksdagsmans motion i ämnet. I betraktande häraf och på det att ifrågavarande behöfliga telefonförbindelse måtte komma till stånd, hemställde Kungl. Maj:ts befallningshafvande slutligen om aflåtande af proposition till Riksdagen om anvisande af erforderliga medel för att med anlitande af de bidrag, hvartill Holmö byamän utfäst sig enligt förbindelser af den 31 december 1910 och den 22 september 1911, anlägga telefonförbindelse mellan fastlandet och Holmön.

Sedan telegrafstyrelsen genom remiss anbefallts afgifva utlåtande öfver ifrågavarande framställning, har styrelsen på grund af hvad i ärendet förekommit ansett sig böra i sitt förslag till anslag för kapitalökning för år 1913 upptaga nu ifrågavarande anläggning, för hvilken kostnaden, utom tull för sjökabeln, beräknas till 14,000 kronor.

Telegrafstyrelsen har därför hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att, under förutsättning att Holmö byamän vidblifva sina ofvan omförmälda åtaganden, för anordnande af telefonförbindelse till Holmön anvisa ett anslag af 14,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1912 af tillgängliga medel utanordna beloppet.

Då det har synts styrelsen oklokt att belasta kontot för kapitalökning, hvilket väl till hufvudsaklig del erhölle sina tillgångar genom lånemedel, med medel, som skulle direkt återinflyta i statskassan i form af bevillning, ansåge styrelsen, att kabeln för ifrågavarande ledning, hvilken kabel ej tillverkades inom landet, borde få tullfritt införas till Sverige.

Chefen för generalstaben och chefen för sjätte arméfördelningen hafva uti infordrade utlåtanden tillstyrkt framställningen, därvid den sistnämnde yttrat, att ifrågavarande telefonförbindelse ur militär synpunkt vore af stort gagn.

Lotsstyrelsen har — med åberopande af hvad styrelsen i sitt förberörda yttrande anfört samt med tillkännagifvande, att lotsstyrelsen på framställning af telegrafstyrelsen utfäst sig att för eventuell kabelutläggning ställa en lotsångare till telegrafverkets disposition — anfört, att ett fullständigt tillgodogörande för lotsverkets och sjöfartens räkning af en telefonförbindelse mellan Holmöarna och fastlandet kan vinnas endast om telefonlinjen utsträckes från Holmö by till Stora Fjäderäggs och Holmögadds fyrplatser på östra och södra kusterna af nämnda ögrupp, ehuru en sålunda utsträckt telefonförbindelse af ekonomisk hänsyn för närvarande icke torde böra ifrågasättas. Däremot torde, om telefonförbindelse till Holmö by komme till stånd, Berguddens fyrplats böra förbindas med densamma och lotsverket för denna fyrplats, hvilken jämväl är föreslagen till stormvarningsstation, ingå såsom abonnent. Någon kostnad för ifrågavarande telefonanläggning från fastlandet till Holmön anser lotsstyrelsen emellertid icke böra bestridas af fyr- och båkmedel, hvilken tillgång för närvarande mer än väl är i sin helhet behöflig för tillgodoseende af lotsverkets direkta ändamål.

Frågan om telefonledning till Holmön har, såsom framgår af hvad jag nu anfört, redan under flera år varit aktuell. De skäl, som tala för denna anläggning, äro dels de allmänna statsintressen ur sjöfartens och försvarets synpunkt, hvilka af lotsstyrelsen och de militära myndigheterna framhållits, dels ortsbefolkningens behof af förbättrade kommunikationer med fastlandet, som kraftigt vitsordats af de lokala myndig-

heterna. Ehuruväl anläggningen i fråga med all sannolikhet ej kommer att bära sig, åtminstone ej på en längre tid framåt, samt ej heller större bidrag från öborna kunna erhållas än de, som redan erbjudits, synas mig dock på en gång så viktiga allmänna intressen och så säregna lokala förhållanden tala för anläggningen, att jag, då kostnaden ej är särskildt betydande, anser mig böra tillstyrka anläggningens utförande.

I fråga om tullfrihet för undervattenskabeln ber jag, med anmälan att tullen enligt gällande taxa af telegrafstyrelsen beräknats till 1,500 kronor, få, i samråd med chefen för finansdepartementet, förorda hvad härutinnan af telegrafstyrelsen äskats.»

Utskottets yttrande.

Beträffande ofvannämnda, till 900,000 kronor beräknade anslag för anordnade af telefonförbindelse med Gottland, hvilken frågas hänskjutande till nu församlade Riksdag, enligt hvad i statsrådsprotokollet meddelas, är oviss, kommer utskottet att framdeles afgifva yttrande; hvilket utskottet

a) skolat för Riksdagen anmäla.

Utskottet, som i likhet med föredragande departementschefen anser, att såväl viktiga allmänna intressen som säregna lokala förhållanden tala för anordnande af telefonförbindelse mellan fastlandet och Holmön, har, då kostnaden härför icke uppgår till särdeles betydande belopp, ansett sig böra tillstyrka Riksdagen att bifalla Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottet hemställer alltså,

b) att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, må

1:o) anvisa ett anslag af 14,000 kronor för anordnande af telefonförbindelse mellan fastlandet och Holmön, under förutsättning att Holmö byamän fullgöra sina i förbindelser af den 31 december 1910 och den 22 september 1911 gjorda åtaganden, dels ock lämna Kungl. Maj:t rätt att förskottsvis redan under år 1912 af tillgängliga medel utanordna beloppet; samt

2:o) medgifva, att den för ifrågavarande telefonanläggning erforderliga undervattenskabel må i riket införas tullfritt.

Statens järnvägar.

Nya byggnader och anläggningar vid statens järnvägar.

[6.]

6:o) Kungl. Maj:t har vidare föreslagit Riksdagen att till utförande af nya byggnader och anläggningar vid statens redan trafikerade järnvägar för år 1913 anvisa ett belopp af 2,447,600 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1912 af tillgängliga medel utanordna 600,000 kronor.

Den i ärendet förebragta utredningen återfinnes å sid. 23—52 af förenämnda statsrådsprotokoll öfver civilärenden.

Angående de särskilda ändamål, för hvilka det begärda anslaget är afsedt, får utskottet meddela följande sammanfattning:

Husbyggnader	kronor	172,600: —
Spåranordningar	»	64,500: —
Växel- och signalsäkerhetsanläggningar	»	500,000: —
Öfriga anläggningar	»	73,500: —
Större nybyggnadsarbeten	»	1,137,000: —
Diverse arbeten	»	500,000: —
	Summa kronor	2,447,600: —

Hvad först vidkommer det till husbyggnader äskade belopp, är detta i hufvudsak afsedt att användas till uppförande af boställshus för personalen.

Såsom departementschefen anfört har Kungl. Maj:t under nästlidet år föranstaltat om en utredning i syfte att utröna, huruvida icke, utan att ändamålsenligheten äfventyras eller underhållskostnaderna allt för mycket ökades, kostnaderna för uppförande af sådana boställshus kunde nedbringas.

Den kommission, åt hvilken denna utredning anförtrotts, har hemställt, att det måtte tagas i öfvervägande, huruvida icke sådan ändring i boställsstaten för den lägsta tjänstemannagruppen, banvakter, stationskarlar m. fl., lämpligen borde vidtagas, att dessa tilldelades två rum och kök i stället för, såsom nu är fallet, ett rum och kök; och har kommissionen utarbetat förslag till boställshus med sådan anordning. Departementschefen, som funnit beloppet af den utaf denna anordning följande kostnadsökningen ej alltför betydande, har med hänsyn till de otvifvelaktiga fördelarna af tvårumslägenheter ur hygienens synpunkt, ansett sig böra förorda den af kommissionen ifrågasatta anordningen.

Utskottet biträder hvad departementschefen i detta afseende anfört, men vill därvid understryka departementschefens uttalande, att

ifrågavarande personal icke skall erhålla ovillkorlig rätt till tvårumslägenheter och att således några kostnader för ombyggnad af äldre boställshus icke skola framkallas genom att tvårumslägenheter nu anordnas.

Hvad kostnaderna för de föreslagna boställshusen beträffar, har utskottet visserligen icke kunnat undgå att finna dem väl höga, men då utskottet å andra sidan förmenar, att en tendens till minskning af kostnaderna förefinnes, har utskotter, som anser sig kunna hysa förhoppning, att denna tendens skall fortfarande göra sig gällande, icke velat i detta afseende framställa någon erinran.

Äfven hvad Kungl. Maj:t i öfrigt under denna punkt föreslagit har utskottet ansett sig böra biträda.

Utskottet får alltså hemställa,

att Riksdagen må till utförande af nya byggnader och anläggningar vid statens redan trafikerade järnvägar för år 1913 anvisa ett belopp af 2,447,600 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1912 af tillgängliga medel utanordna 600,000 kronor.

Byggnader och anläggningar vid vissa statsbanestationer. [7.]

7:o) Kungl. Maj:t har vidare föreslagit Riksdagen att, i afvaktan på den proposition, som kan komma att aflåtas angående anslag till vissa byggnader vid Järfva, Mjölby och Uppåkra stationer, för ändamålet beräkna ett anslag för år 1913 af 442,000 kronor.

Öfver denna framställning kommer utskottet att framdeles under Riksdagen afgifva utlåtande, hvilket utskottet skolat härigenom för Riksdagen

anmäla.

Anslag till markförvärf. [8.]

8:o) På grund af Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning och under åberopande af hvad i statsrådsprotokollet, sid. 52 och 53, blifvit i ärendet anfördt, hemställer utskottet,

att Riksdagen må för inköp af mark, som erfordras för utvidgning af visssa järnvägsstationer, för år 1913 anvisa ett anslag af 300,000 kronor.

Angående sättet för anskaffande af ifrågavarande medel kommer utskottet att framdeles afgifva yttrande.

Anslag till nya inventarier m. m. [9.]

9:o) Under åberopande af hvad till statsrådsprotokollet, sid. 53, blifvit i ärendet anfördt, får utskottet med tillstyrkande af bifall till Kungl. Maj:ts framställning hemställa,

att Riksdagen må för nya inventarier och ökadt förlag vid statens järnvägar anvisa ett anslag för år 1913 af 2,000,000 kronor.

Ny rullande materiel för statens järnvägar.

[10.]

10:o) Kungl. Maj:t har vidare föreslagit Riksdagen att för år 1913 till anskaffande af ny rörlig materiel vid statens järnvägar bevilja ett anslag af 3,000,000 kronor.

Öfver detta förslag kommer utskottet att framdeles under riksdagen afgifva yttrande; hvilket utskottet skolat för Riksdagen

anmäla.

Anslag till åtgärder för underlättande af arméns strategiska uppmarsch.

[11.]

11:o) I anledning af Kungl. Maj:ts framställning om anslag för underlättande af arméns strategiska uppmarsch och under åberopande af hvad till statsrådsprotokollet, sid. 55, blifvit i ärendet anfördt, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må för fullföljande af vissa åtgärder för underlättande af arméns strategiska uppmarsch för år 1913 bevilja ett anslag af 100,000 kronor.

Utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna m. m.

[12.]

12:o) Kungl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att, i afvaktan på den proposition, som kan komma att aflåtas angående fortsättande af arbetet med utläggande af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna stationer m. m., för ändamålet beräkna ett anslag för år 1913 af 2,900,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1912 af tillgängliga medel utanordna 1,250,000 kronor.

Öfver denna framställning kommer utskottet att framdeles under Riksdagen afgifva utlåtande, hvilket utskottet skolat härigenom för Riksdagen

anmäla.

Utläggning af dubbelspår mellan Göteborg och Alingsås.

[13.]

13:o) I anledning af Kungl. Maj:ts framställning om anslag för fortsättning af arbetet med utläggning af dubbelspår mellan Göteborg och Alingsås och under åberopande af hvad till statsrådsprotokollet, sid. 56, blifvit i ärendet anfört, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må för fortsättande af arbetet med utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Göteborg och Alingsås och därmed sammanhängande arbeten för år 1913 anvisa ett belopp af 1,100,000 kronor.

Angående sättet för anskaffande af ifrågavarande medel kommer utskottet att framdeles afgifva yttrande.

Anslag till vissa statsbanebyggnader.

[14]

14:o) Kungl. Maj:t har vidare föreslagit Riksdagen att för år 1913 anvisa

dels till fortsättande af statsbanan Järna—Norrköping ett anslag af 3,200,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att däraf förskottsvis redan under år 1912 af tillgängliga medel utanordna 500,000 kronor;

dels till fortsättning af statsbanan Ulriksfors—Volgsjön ett anslag af 2,000,000 kronor;

dels ock för fortsättande af statsbanan Älfsjö—Piteå ett anslag af 1,200,000 kronor.

Utredning i ärendet återfinnes i statsrådsprotokollet, sid. 56—61.

Utskottet har icke funnit skäl till erinran mot hvad Kungl. Maj:t under denna punkt föreslagit.

Med anledning af hvad departementschefen anfört om att Kungl. Maj:t icke funnit skäl antaga något af inkomna anbud å utförande på generalentreprenad af bansträckan Enstaberga—Åby af statsbanan Järna—Norrköping utan beslutit att låta utföra denna sträcka direkt genom järnvägsstyrelsens försorg, vill utskottet uttala den bestämda förhoppning, att utförandet af bandelen icke skall visa sig blifva förenadt med större kostnader, än som blifvit fallet, om generalentreprenad anlitats vid anläggningen.

Utskottet hemställer, att Riksdagen må

a) till fortsättning af statsbanan Järna—Norrköping för år 1913 anvisa ett anslag af 3,200,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att däraf förskottsvis redan under år 1912 af tillgängliga medel utanordna 500,000 kronor;

b) till fortsättning af statsbanan Ulriksfors—Volgsjön för år 1913 anvisa ett anslag af 2,000,000 kronor; samt

c) för fortsättande af statsbanan Älfsby—Piteå för år 1913 anvisa ett anslag af 1,200,000 kronor.

Angående sättet för anskaffande af ifrågavarande medel kommer utskottet att framdeles afgifva yttrande.

Fortsättning af statsbanan Veittijärvi—Karungi—Matarengi.

[15.]

15:o) Med tillstyrkande af bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning och under åberopande af hvad statsrådsprotokollet sid. 61 och 62 i ämnet innehåller får utskottet hemställa,

att Riksdagen må till fortsättning af statsbanan Veittijärvi—Karungi—Matarengi för år 1913 anvisa ett anslag af 900,000 kronor.

Angående sättet för anskaffande af ifrågavarande medel kommer utskottet att framdeles afgifva yttrande.

Statsbana Sveg—Brunflo.

[16.]

16:o) Kungl. Maj:t har vidare föreslagit Riksdagen att i afvaktan på den proposition, som kan komma att aflåtas rörande anläggande af en statsbana från Sveg till Brunflo, för ändamålet beräkna ett anslag för år 1913 af 500,000 kronor.

Öfver denna framställning kommer utskottet att framdeles under riksdagen afgifva yttrande; hvilket utskottet skolat härigenom för Riksdagen

anmäla.

Motioner om utredning för ifrågasatt anläggning af järnväg från norra stambanan till inlandsbanan.

17:o) I två likalydande motioner, väckta, den ena i Första kammaren af herr *G. Rosén* (nr 63) och den andra (nr 127) i Andra kammaren af herrar *E. F. Hellberg*, *W. Bäckström*, *A. Wiklund* och *J. Rehn*, har föreslagits att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes för ifrågasatt anläggning af järnväg från norra stambanan till inlandsbanan snarast möjligt låta verkställa undersökning och allsidig utredning jämväl med utgångspunkt från Tvärålund och Hörnsjö samt för sträckningen från Lycksele till inlandsbanan med anknytning vid Stensele.

Beträffande hvad af motionärerna till stöd för den sålunda gjorda framställningen anförts, tillåter sig utskottet hänvisa till motionerna.

Utskottets yttrande.

Enligt den af järnvägsstyrelsen utarbetade plan för arbetenas bedrifvande med afseende å nyanläggningar vid statens järnvägar, som af Kungl. Maj:t framlagts för 1911 års Riksdag, skulle den ifrågasatta tvärbanan mellan norra stambanan och inlandsbanan, med hänsyn till de stora kraf som enligt samma plan komme att för järnvägsbyggnader ställas på statskassan under åren 1912, 1913 och 1914, icke påbörjas från norra stambanan förrän 1915 och från inlandsbanan förr än tidgast 1917.

Då ett bifall till motionärernas förslag skulle verka förryckande på denna plan har utskottet redan af detta skäl ansett sig icke böra biträda samma förslag.

Emellertid kommer härtill, att inlandsbanans framdragande till Stensele, hvilket är en nödvändig förutsättning för motionärernas framställning, icke blifvit af Riksdagen beslutadt, vid hvilket förhållande utskottet gifvetvis icke kan biträda förslaget.

Utskottet får fördenskull hemställa,

att herrar Roséns och Hellbergs m. fl. förevarande motioner icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Motioner om anläggning af järnväg från Umeå till Holmsund.

18:o) I två likalydande motioner, väckta den ena (nr 28) i Första kammaren af herr *G. Rosén* och den andra (nr 128) inom Andra kammaren af herrar *E. F. Hellberg*, *W. Bäckström*, *A. Wiklund* och *J. Rehn*, har föreslagits, att Riksdagen måtte besluta byggande af järnväg från Umeå till Holmsund vid hafvet, i enlighet med af järnvägsstyrelsen upprättadt förslag, för en beräknad kostnad af 1,300,000 kronor förutom de medel, som förut finnas för ändamålet disponibla, samt för byggnadens påbörjande för år 1913 anvisa ett anslag af 300,000 kronor.

Beträffande hvad af motionärerna till stöd för den sålunda gjorda framställningen anförts, får utskottet hänvisa till motionerna.

Utskottets yttrande.

Enligt den af järnvägsstyrelsen utarbetade, af Kungl. Maj:t för 1911 års Riksdag framlagda plan för arbetenas med nyanläggningar vid statens järnvägar bedrifvande under de närmaste åren är bandelen Umeå—Holmsund afsedd att påbörjas under år 1916.

Vid sådant förhållande och då hvad motionärerna anfört icke synts utskottet innefatta tillräckliga skäl för vidtagande af åtgärder, ägnade att verka rubbning i nämnda plan, har utskottet icke kunnat biträda motionärernas framställning.

Utskottet hemställer alltså,

att herrar Roséns och Hellbergs m. fl. förevarande motioner icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Tilläggsanslag för anläggningarna vid Trälleborgs ångfärjestation. [17.]

19:o) Med tillstyrkande af bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning och under åberopande af hvad statsrådsprotokollet sid. 63 i ärendet innehåller, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må såsom tilläggsanslag för redan utförda anläggningar vid Trälleborgs ångfärjestation för år 1913 anvisa ett belopp af 37,300 kronor.

Angående sättet för anskaffande af ifrågavarande medel kommer utskottet att framdeles under Riksdagen afgifva yttrande.

Införande af elektrisk drift å bandelen Kiruna—Riksgränsen. [18.]

20:o) Kungl. Maj:t har vidare föreslagit Riksdagen att utaf det af Riksdagen för uppförande af en elektrisk kraftstation vid Porjusfallen i Stora Lule älf och i sammanhang därmed anläggning af järnväg mellan Gällivare och Porjus samt för öfriga erforderliga åtgärder i och för införande af elektrisk drift å bandelen Kiruna—Riksgränsen beviljade anslaget å 21,500,000 kronor för år 1913 anvisa ett belopp af 800,000 kronor.

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 64 i statsrådsprotokollet.

Utskottet, som icke haft något att erinra mot Kungl. Maj:ts förevarande framställning, hemställer,

att Riksdagen må utaf det af Riksdagen för uppförande af en elektrisk kraftstation vid Porjusfallen i Stora Lule älf och i sammanhang därmed anläggning af järnväg mellan Gällivare och Porjus samt för öfriga erforderliga åtgärder i och för införande af elektrisk drift å bandelen Kiruna—Riksgränsen beviljade anslaget å 21,500,000 kronor för år 1913 anvisa ett belopp af 800,000 kronor.

Angående sättet för anskaffande af ifrågavarande medel kommer utskottet att framdeles under riksdagen afgifva yttrande.

Statens vattenfallsverk.

Anslag för anläggning af ny farled mellan Vänersborg och Göteborg. [19.]

21:o) I den till Riksdagen aflåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behof har Kungl. Maj:t i afseende å utgifterna för statens affärsverksamhet, i hvad dessa angå statens vattenfallsverk, föreslagit Riksdagen att af det utaf Riksdagen för anläggning af en ny farled mellan Vänersborg och Göteborg beviljade anslaget å 22,800,000 kronor för år 1913 anvisa ett belopp af 4,500,000 kronor.

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 77 och 78 i statsrådsprotokollet.

Utskottet, som icke haft något att erinra mot bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning, hemställer,

att Riksdagen må af det utaf Riksdagen för anläggning af en ny farled mellan Vänersborg och Göteborg beviljade anslaget å 22,800,000 kronor för år 1913 anvisa ett belopp af 4,500,000 kronor.

Angående sättet för anskaffande af ifrågavarande medel kommer utskottet att framdeles under riksdagen afgifva yttrande.

Ledningar för distribuering af elektrisk energi från Trollhättan. [20.]

22:o) Med anledning af Kungl. Maj:ts framställning om anslag till ledningar för distribuering af elektrisk energi från Trollhättan, får utskottet med tillstyrkande af bifall till Kungl. Maj:ts framställning och under åberopande af hvad statsrådsprotokollet sid. 79 och 80 i ärendet innehåller, hemställa,

att Riksdagen må för år 1913 anvisa ett belopp af 1,500,000 kronor att enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t meddelar, användas för anläggning af ledningar, afsedda att distribuera elektrisk energi från statens kraftverk vid Trollhättan, samt för därmed sammanhängande arbeten, med rätt för Kungl. Maj:t att låta redan under år 1912 af tillgängliga medel förskottsvis utanordna 500,000 kronor.

Angående sättet för anskaffande af ifrågavarande medel kommer utskottet att framdeles under riksdagen afgifva yttrande.

Inköp af inventarier för Trollhätte kraftverk. [21.]

23:o) På grund af Kungl. Majt:ts därom gjorda framställning och under åberopande af hvad statsrådsprotokollet sid. 80 och 81 i denna fråga innehåller, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må för inköp af inventarier för Trollhätte kraftverk för år 1913 anvisa ett anslag af 125,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1912 af tillgängliga medel utanordna 75,000 kronor.

Angående sättet för anskaffande af ifrågavarande medel kommer utskottet att framdeles under riksdagen afgifva yttrande.

Anslag för uppförande af kraftstation vid Porjusfallen.

[22.]

24:o) Med anledning af Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning och under åberopande af hvad statsrådsprotokollet sid. 82 i ämnet innehåller, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må utaf det af Riksdagen för uppförande af en elektrisk kraftstation vid Porjusfallen i Stora Lule älf och i sammanhang därmed anläggning af järnväg mellan Gällivare och Porjus samt för öfriga erforderliga åtgärder i och för införande af elektrisk drift å bandelen Kiruna—Riksgränsen beviljade anslaget å 21,500,000 kronor för år 1913 anvisa ett belopp af 3,040,000 kronor.

Angående sättet för anskaffande af ifrågavarande medel kommer utskottet att framdeles afgifva yttrande.

Anslag för anläggning af ett statens kraftverk vid Älfkarleby.

[23.]

25:o) Vidare har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att af det af Riksdagen för anläggande af ett statens kraftverk vid Älfkarleby beviljade anslaget å 9,210,000 kronor för år 1913 anvisa ett belopp af 2,150,000 kronor.

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 83—84 i statsrådsprotokollet.

Utskottet, som icke haft något att erinra mot Kungl. Maj:ts förevarande framställning, hemställer,

att Riksdagen må af det af Riksdagen för anläggande af ett statens kraftverk vid Älfkarleby beviljade anslaget å 9,210,000 kronor för år 1913 anvisa ett belopp af 2,150,000 kronor.

Angående sättet för anskaffande af ifrågavarande medel kommer utskottet att framdeles afgifva yttrande.

Ledningar för distribuering af elektrisk energi från Älfkarleby.

[24.]

26:o) Med anledning af Kungl. Maj:ts framställning om anslag till ledningar för distribuering af elektrisk energi från Älfkarleby, får utskottet, med tillstyrkande af bifall till Kungl. Maj:ts framställning och under åberopande af hvad statsrådsprotokollet sid. 84—86 i ärendet innehåller, hemställa,

att Riksdagen må för år 1913 anvisa ett belopp af 1,500,000 kronor att enligt de närmare föreskrifter,

Kungl. Maj:t meddelar, användas för anläggning af ledningar, afsedda att distribuera elektrisk energi från statens kraftverk vid Älfkarleby, samt för därmed sammanhängande arbeten, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1912 af tillgängliga medel utanordna 500,000 kronor.

Angående sättet för anskaffande af ifrågavarande medel kommer utskottet att framdeles under riksdagen afgifva yttrande.

Afsättning till fond för bibanor i vissa delar af riket.

27:o) Kungl. Maj:t har vidare föreslagit Riksdagen att för afsättning till fonden för att underlätta åstadkommande af bibanor inom vissa delar af riket i riksstaten för år 1913 upptaga ett belopp af 1,000,000 kronor. Utredningen i ämnet återfinnes i stadsrådsprotokollet, sid. 87.

[33.]

I sammanhang härmed har utskottet till behandling förehaft två likalydande inom Riksdagen väckta motioner, nämligen den ena (nr 71) inom Första kammaren af herr *S. Neiglick* m. fl. och den andra (nr 193) inom Andra kammaren af herr *G. M. Sandin* m. fl., i hvilka motioner föreslagits, att Riksdagen måtte *dels* besluta, att för att underlätta åstadkommandet af bibanor inom västra delarne af Värmlands, Kopparbergs och Jämtlands län samt delar af Bohuslän och Dalsland öka den för detta ändamål af 1911 års Riksdag beslutade lånefonden från 5,000,000 kronor till 7,500,000 kronor på det sätt att under 5 år från och med år 1912 afsättas ytterligare 500,000 kronor årligen, dock så att belopp, som ej blifvit till utgående under ett af dessa år anvisadt, må för ett efterföljande år af samma femårsperiod disponeras, med rätt för Kungl. Maj:t att från denna fond anvisa statslån till understödjande af nya, ännu ej påbörjade enskilda järnvägsanläggningar, om hvilka här är fråga; *dels* för afsättning till berörda fond bevilja ett ytterligare anslag af 500,000 kronor för hvartdera af åren 1912 och 1913; *dels ock* besluta att de för åtnjutande af lån från ifrågavarande fond redan föreskrifna villkor och bestämmelser skola gälla äfven för lån ur den sålunda ökade fonden.

Till stöd för sina framställningar hafva motionärerna anfört följande:

»På framställning af Kungl. Maj:t till 1911 års riksdag (Kungl. Maj:t prop. nr 96) beslöt Riksdagen bildandet af en lånefond af 5,000,000 kronor att afsättas under fem år från och med år 1912 med 1,000,000 kr. årligen, för att underlätta åstadkommandet af bibanor inom västra delarne af Värmlands, Kopparbergs och Jämtlands län samt delar af Bohuslän och Dalsland.

Kungl. Maj:ts framställning hvilade på den uppfattning, att byggandet af de ifrågsatta bibanorna visserligen borde öfverlåtas åt den enskilda företagsamheten, men att med hänsyn till befolkningens ringa antal och i allmänhet mindre goda ekonomiska ställning det torde vara nödvändigt, att staten i detta fall för ändamålets snara vinnande kraftigare än vanligt understödde den enskilda företagsamheten. Med hänsyn härtill föreslogs jämväl såväl af Kungl. Maj:t som ock af enskild motionär, herr Fränckel, vissa lättnader i de bestämmelser som gälla för statslån ur den vanliga järnvägslånefonden. I de af Riksdagen för denna fond beslutade lånevillkoren ingingo äfven vissa lättnader.

Bland de bibanor, som ansågos böra ifrågakomma för ett tillfredsställande tillgodoseende af trakternas kommunikationsbehof, och som tillika tänkes skola utgöra en ersättning för södra inlandsbanan, omförmälas i den kungl propositionen följande:

Smedberg—Ed—Billingsfors.
Strömstad—Ed.
Billingsfors—Silbodal—Koppan—Ottebol.
Ottebol—Åmål.
Torsby—Hvitsand.
Edebäck—Vingängsjön.
Limedsforsen—Särna.
Älfdalen—Vansjön.
Lillherdal—Sveg.

Enligt hvad vi inhemtat äro emellertid redan till Kungl. Maj:t ingifna ansökningar från tre järnvägsföretag om lån ur denna fond, till hvilka låns beviljande fonden icke förslår. Dessutom pågår i vissa trakter ett intresseradt arbete för förverkligandet af jämväl andra af de här ofvan angifna bibanorna. Det har alltså redan nu visat sig, att den af 1911 års Riksdag beslutade fonden icke är tillräcklig för tillgodoseende af lånebehofvet åt vissa bibanor, hvilkas tillkomst eljes synes vara eller i den närmaste framtiden blifva betryggad.

Visserligen hafva vi oss bekant, att Kungl. Maj:t ägnar sitt lifliga intresse åt afhjälpandet af de västra gränstrakternas kommunikationsbehof, men då vi sakna kännedom om, huruvida omständigheterna medgifva Kungl. Maj:t att till nu pågående Riksdag göra framställning om den ökning af ifrågavarande lånefond, som är oundgängligen nödig, därest de synnerligen angelägna kommunikationsbehof, som föranledde fondens bildande, skola kunna i afsevärd mån afhjälpas, tillåta vi oss hemställa om en ökning af fonden med 2,500,000 kronor.»

Af sistlidne års Riksdag afsattes till fonden för att underlätta åstadkommande af bibanor inom vissa delar af riket ett belopp af 5,000,000 kronor. Ehuru utskottet ej kan fördölja för sig, att högre belopp torde för ändamålet inom en nära framtid vara erforderligt, anser det sig dock ej på grund allenast af i motionerna föreliggande utredning böra föreslå anslagssummans höjande, så mycket mindre som, om Kungl. Maj:t finner höjning vara erforderlig, framställning härom torde komma att af Kungl. Maj:t göras hos Riksdagen. Utskottets yttrande.

Utskottet får sålunda hemställa,

att Riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med afslag å de af herrar Neiglick m. fl. och Sandin m. fl. väckta motionerna, må för afsättning till fonden för att underlätta åstadkommande af bibanor inom vissa delar af riket i riksstaten för år 1913 upptaga ett belopp af 1,000,000 kronor.

Angående sättet för anskaffande af ifrågavarande medel kommer utskottet att framdeles under riksdagen afgifva yttrande.

28:o) Med tillstyrkande af bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning och under åberopande af hvad statsrådsprotokollet sid. 87 i ärendet innehåller, får utskottet hemställa, Anslag till järnvägslånefonden. [34.]

att Riksdagen må för afsättning till järnvägslånefonden i riksstaten för år 1913 upptaga ett belopp af 1,500,000 kronor.

Angående sättet för anskaffande af ifrågavarande medel kommer utskottet att framdeles under riksdagen afgifva yttrande.

29:o) Kungl. Maj:t har vidare föreslagit Riksdagen att för afsättning till lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby för år 1913 anvisa ett anslag af 200,000 kronor. Lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby. [35.]

Departementschefens utredning ifråga om detta anslag förekommer å sid. 87—90 i statsrådsprotokollet.

Med tillstyrkande af bifall till hvad Kungl. Maj:t sålunda föreslagit, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må för afsättning till lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby för år 1913 anvisa ett anslag af 200,000 kronor.

Angående sättet för anskaffande af ifrågavarande medel kommer utskottet att framdeles under riksdagen afgifva yttrande.

Motion angående bildande af en fond för finansiering af vattenfallsrätten.

30:o) I en inom Andra kammaren af friherre *E. Palmstierna* väckt motion, nr 22, har föreslagits, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en utredning angående lämpligheten af att upplägga en statens lånefond för finansiering af företag, hvilka afse utbyggande af statens vattenfall förmedelst vattenfallsrätt, samt för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill denna utredning må gifva anledning.

Till stöd för sin framställning har motionären anfört följande:

»Inom alla partier torde det vara en allmän önskan, att statens vattenfall snarast möjligt och på ett rationellt sätt utnyttjas i produktionens tjänst. För detta ändamål har Riksdagen äfven under de sista åren *dels* anslagit stora belopp till utbyggande af vissa vattenfall för egen räkning, *dels* genom fastställande af grunder för utarrendering af vattenfall och skapandet af ett nytt rättsinstitut, den s. k. vattenfallsrätten, sökt underlätta för enskilda att enligt särskilda villkor tillgodogöra sig kraften i statens vattenfall. Efter allt att döma, kommer staten att fortskrida på den förstnämnda vägen och utbygga det ena vattenfallet efter det andra. Sannolikt torde behofvet af statsjärnvägarnas elektrifiering härnäst kräfva ett apterande af de för dylikt syfte inköpta vattenfallen. Man bör sålunda kunna förutsätta, att en väsentlig del af de stora och medelstora vattenfallens utbyggande kommer att företagas af staten själf. För de mindre och öfriga medelstora vattenfall, hvilka tillhöra kronan, torde däremot vattenfallsrätten komma i bruk. Detta rättsinstitut är emellertid äfven, ehuru detsamma erbjuder företagarna betydande fördelar, ur finansiell synpunkt så opröfvadt, att det kan befaras, att de kapitalförvaltande anstalterna ogärna placera sina medel mot säkerhet i vattenfallsrätten, förrän densamma vunnit mera burskap. Ungefär samma förhållande yppar sig här, som när tomträtten skulle tagas i anspråk. Det visade sig, att enskilda penninginrättningar i början icke ville placera sina medel mot inteckning i tomträtt och det allmänna måste fördenskull bana väg. Tomträttskassor och lånefonder ha upplagts, och sedan tomträtten sålunda kom-

mit i gång, förklara sig vissa sparbanker och enskilda banker benägna att godtaga inteckningar i tomträtt såsom säkerhet mot utlånta medel. Man kan häraf draga den slutsatsen, att staten troligen icke kan undandraga sig att själf finansiera vattenfallsrätten, om staten vill, att densamma uti nämnvärd omfattning skall tagas i bruk.

Genom ett indirekt främjande af de statliga vattenfallens tillgodogörande på nu nämndt sätt skulle staten dessutom kunna såväl bereda industrien väsentliga fördelar som äfven vinna ökad trygghet för realiserandet af den vattenfallspolitik staten finner lämpligt att utöfva. Den goda kredit, svenska staten åtnjuter, kan nämligen möjliggöra, att billigare kapital nedlägges i vattenfallen, än om enskilda helt och hållet skulle verkställa företagens finansiering. Denna omständighet är särskildt värd uppmärksamhet, då, såsom vid vattenbyggnader, kapitalets förräntande spelar en stor roll för företagets ekonomi i jämförelse med driftkostnaderna. För staten själf bör det äfven vara angeläget, att svenskt eller af svenska staten disponeradt kapital begagnas till utbyggande af vattenfallen. Det kan nämligen i en framtid innebära olägenheter, om utländska pengar skulle direkt importeras för ett utbyggande ej endast af enskildas, utan också af kronans vattenfall. Vattenkraftsföretagets finansiering kan tillika bereda staten en sådan ställning till detsamma, att staten förmår till kraftproduktionens och den kraftkonsumerande industriens gagn öfvervaka, att dess syften med vattenfallens upplåtande fullföljas.

I hvad utsträckning finansieringen lämpligen bör bedrifvas, kan gifvetvis icke utan föregående utredning afgöras. Det bör sålunda tagas i öfvervägande hvilka villkor, som böra gälla för rättigheter att erhålla lån ur den för ändamålet upplagda fonden och hur stor säkerhet, som staten bör kräfva för kreditgifningen, samt till hvad belopp lånefonden bör uppgå, för att densamma må erhålla afsedd betydelse.»

I den af motionären omhandlade frågan har chefen för vattenfallsstyrelsen öfverste F. W. Hansen gjort följande, utskottet tillhandakomna uttalande:

Yttrande af chefen för vattenfallsstyrelsen.

»Enligt anmodan får jag härmed meddela min åsikt rörande det förslag, som framställes i den af herr Palmstierna till årets Riksdag afgifna motionen nr 22.

Det torde vara otvifvelaktigt, att staten bör på allt sätt befordra vattenfallens utnyttjande i kulturens tjänst såväl med hänsyn till den däraf föranledda relativa minskningen i kolimporten med åtföljande verkningar på handelsbalansen, som ock till de möjligheter för indu-

striens, jordbrukets och samfärdselns uppblomstring, hvilka en ökad tillgång på elektrisk kraft till billigt pris måste befordra.

Staten kan gifvetvis verka i denna riktning genom att själf i stor utsträckning utbygga sina egna vattenfall, och motionären synes förutsätta, att staten icke allenast skall bebygga sådana i många afseenden betydande kraftkällor som Trollhättans, Porjus och Älfkarleby vattenfall samt de, hvilka äro afsedda för elektrisk järnvägsdrift, utan jämväl en väsentlig del af de stora och medelstora vattenfallen. Om lämpligheten häraf kunna finnas delade meningar. Men ju mindre omfattning statens direkta byggnads- och affärsverksamhet får, dess större blir gifvetvis behofvet af att befordra den enskilda företagsamheten på detta område.

Nu är det emellertid så, att vattenfallens byggande kräfver stora kapital. Allt hvad som kan göras för att åstadkomma motsvarande betydande penningbelopp på lindriga villkor befordar sålunda vattenfallens utnyttjande på samma gång som det minskar framställningskostnaden för den elektriska energien och därmed ökar möjligheten för dess användning.

Staten måste därför uppenbarligen hafva intresse af att ordna så, att penningar till möjligast lågt pris stå till förfogande för ändamålet.

Ser man — såsom motionären synes göra — i främsta rummet på statens privatekonomiska intresse, gäller det sålunda att underlätta finansieringen af sådana företag, som afse utnyttjandet af staten tillhöriga vattenfall. Men såsom representant för landets ekonomi i dess helhet bör staten äfven hafva intresse af att enskildas vattenfall komma till användning, i synnerhet som en afsevärd del af statens egna fall ligger sämre till än de förra.

En utredning rörande möjligheten och lämpligheten af att staten, som kan upplåna penningar till lägre pris än den enskilde, uppträder som långifvare för vattenkraftsföretag, borde sålunda måhända omfatta äfven betingelserna för en eventuell låneröreises utsträckning till underlättande af enskildas vattenfalls bebyggande, åtminstone då motsvarande företag hafva en allmännare betydelse. En parallell härtill finnes i viss mån i den ställning staten intager till enskilda järnvägsanläggningar. Härvid bör å ena sidan visserligen beaktas, att en dylik utsträckning af låneröreisen kräfver tillgång på högst betydande kapital, men å andra sidan kan staten, såsom sammanfattning af det allmänna, hafva större fördel af ett vidsträcktare utnyttjande af vattenkraften, oafsedt hvem den tillhör, än af de oftast jämförelsevis blygsamma inkomster, som kunna erhållas i arrende för vattnet i statens vattenfall. Huru som

helst borde enligt mitt förmenande en utredning af antydd art blifva till nytta.

Mot företagande af en sådan utredning redan nu kan — om det blott gäller statens egna vattenfall — uppställas det skälet, att grunderna för utarrendering af statens vattenfall fastställdes först den 4 juli 1910, och att lagen om vattenfallsrätt ej är äldre än sedan den 1 juni 1911, hvarför dessa bestämmelsers verkningar ej ännu hafva kunnat göra sig gällande. Men att döma af den visserligen korta tids erfarenhet, som nu föreligger, torde man kunna säga, att något lifligare intresse för erhållande af arrende eller vattenfallsrätt icke trädt i dagen. Till stor del kan detta bero på, att statens vattenfall såsom ofvan antydts i regel ej ligga såväl till i kommunikationshänseende m. m., men en viktig orsak är dock utan tvifvel den osäkerhet om vattenfallsrättens värde som realsäkerhet, hvilken ännu finnes hos dem, som skulle kunna tillhandahålla det erforderliga kapitalet. Det är emellertid icke oantagligt, att statens initiativ — såsom motionären framhåller — skulle kunna åstadkomma en annan syn på tingen.

På grund af det anförda skulle jag vilja förorda en utredning sådan som motionären föreslagit, dock att åt den borde gifvas den vidsträcktare omfattning, som förut antydts.»

Utskottet delar motionärens mening angående angelägenheten af att statens vattenfall må på ett rationellt sätt utnyttjas i produktionens tjänst. Utskottets yttrande.

Den af motionären anvisade väg för främjande af ett sådant utnyttjande genom inrättande af en fond för finansiering af företag afseende att tillgodogöra sig dessa vattenfall förmedelst vattenfallsrätt, synes utskottet hafva goda skäl för sig, och finner utskottet ett stöd i denna sin uppfattning i det af vattenfallsdirektören gjorda uttalandet.

På grund af hvad sålunda anförts finner sig utskottet böra tillstyrka Riksdagen att hos Kungl. Maj:t begära utredning på sätt af motionären föreslagits.

Utskottet hemställer alltså,

att Riksdagen, med bifall till friherre Palmstiernas förevarande motion, må hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en utredning angående lämpligheten af att upplägga en statens lånefond för finansiering af företag, hvilka afse utbyg-

gande af statens vattenfall förmedelst vattenfallsrätt samt för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill denna utredning må gifva anledning.

Stockholm den 15 mars 1912.

På statsutskottets vägnar:

G. BILLING.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hafva närvarit:

herrar *A. G. L. Billing*, *A. Ekman*, *S. H. Kvarnzelius*, grefve *F. Wachtmeister*, *O. Jonsson*, *A. N. Hahn*, friherre *J. T. Gripenstedt*, grefve *P. O. L. Klingspor*, *H. F. Lamm*, friherre *C. H. Falkenberg*, *A. C. Lindblad*, *C. G. Ekman*, *J. Nilsson*, *A. Wiklund*, *H. Andersson* i Skifarp, *F. W. Thorsson*, *P. Olsson*, *K. Starbäck*, *C. Persson*, *K. V. Rydén*, *J. A. Sjö*, *N. E. Lindberg*, *J. Ström* och *E. A. Nilson* med undantag af att vid behandlingen

af punkterna 17 och 18 deltagit i stället för herr *J. Ström* herr *E. F. Hellberg*,
» » 27—30 » » » » » *A. Wiklund* herr *J. Olofsson*,
» » 28—30 » » » » friherre *J. T. Gripenstedt* herr *H. H. K. Ericson*.

Reservationer:

vid *punkten 17* (angående motioner om utredning för järnvägsanläggning från norra stambanan till inlandsbanan):

af herrar *A. Wiklund* och *E. F. Hellberg*, hvilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hafva följande lydelse:

»Det synes utskottet angeläget, att, innan för Riksdagen framlägges förslag till utförande af järnväg från norra stambanan öfver Lycksele till inlandsbanan, en allsidig utredning i fråga om den lämpligaste sträckningen för en sådan bana verkställes, därvid hänsyn bör tagas ej allenast till afstånd och anläggningskostnad utan äfven till befolkningstäthet och de olika trakternas utvecklingsmöjligheter.

Utskottet, som finner hvad af motionärerna i sådant afseende föreslagits väl grundadt, hemställer,

att Riksdagen, med bifall till herrar Roséns och Hellbergs m. fl. motioner, må besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes för ifrågasatt anläggning af järnväg från norra stambanan till inlandsbanan snarast möjligt låta verkställa undersökning och allsidig utredning jämväl med utgångspunkt från Tvärålund och Hörnsjö samt för sträckningen från Lycksele till inlandsbanan med anknytning vid Stensele».

vid *punkten 18* (angående motioner om anläggning af järnväg från Umeå till Holmsund):

af herrar *A. Wiklund* och *E. F. Hellberg*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa

att Riksdagen måtte besluta byggande af järnväg från Umeå till Holmsund vid hafvet, i enlighet med af järnvägsstyrelsen upprättadt förslag, för en beräknad kostnad af 1,300,000 kronor förutom de medel, som förut finnas för ändamålet disponibla, samt för byggnadens påbörjande för år 1913 anvisa ett anslag af 300,000 kronor.